

AJASSA LIIKKUU

Raha yksin ei ratkaise

Pääesikunnassa on vuodesta 1973 toiminut sosiaalitoimisto, jonka tärkeimpänä tehtävänä on huolehtia varusmiesten sosiaalisista kysymyksistä. Alkuvaiheessa puolustusvoimien sisällä tunnettiin tätä uutta toimintamuotoa kohtaan jonkin verran ennakkoluuloja, mutta 80-luvulla se on vakiinnuttanut asemansa.

Majuri Heimo Hakala toimii pääesikunnan sosiaalitoimiston toimistoupseerina, ja hänellä on kymmenen vuoden kokemus tästä tehtäväalasta.

Hakalan mielestä varusmiesten sosiaalisen aseman kohentunut, mutta vielä on varaa parantaa. Varusmiehet käyttävät kuukaudessa jopa 600—700 markkaa omaa rahaa, mikä on kohtuuttoman paljon.

Suurin osa varusmiehistä selviytyy palvelusajasta hyvin tai kohtuullisesti, mutta noin kolmannes heistä ja heidän omaisistaan on ulkopuolisten ammattiauttajien tuen tarpeessa.

Päihteiden käyttöä ei ole aivan äskettäin laajemmin tutkittu, mutta Hakalan mukaan ei ole havaintoa siitä, että päihteiden käyttö varusmiesaikana ainakaan ratkaisevasti lisääntyisi.

Peruskoulun vaikutus näky

Varusmiespalvelus aiheuttaa nuorelle miehelle aikamoisen elämänmuutoksen. Tosin nykypäivän nuoret ovat aikaisempaa tottuneempia toimimaan toistensa keskuudessa. Sen sijaan kontrasti siviilielämän ja varusmiespalveluksen välillä on ehkä kasvanut. Puolustusvoimat on säilynyt hierarkkisenä organisaationa, kun taas koulu on kehittynyt entistä tasavertaisempaan ja vapaampaan suuntaan. Erona aikaisempaan on myös se, että nuoret käyttävät paljon enemmän rahaa ja että monet ovat jo

— Varusmiehen palvelusaika on suhteellisen lyhyt, kun taas päihdeongelmien hoidon pitäisi voida jatkua pitempään. Siksi nuoren pitäisi päästä ensisijaisesti oman kunnan sosiaaliviranomaisten kautta näiden palvelujen piiriin.

ennen varusmiesaikaa sitoutuneet taoudellisiin velvoitteisiin.

Miltä varusmiesten asema puolustusvoimien sosiaalitoimen silmin katsottuna näyttää tätä taustaa vasten?

— Peruskoulun vaikutus on alkanut selvästi näkyä kymmenen viime vuoden aikana. Nuorten miesten valmiudet ajatella ja ymmärtää asioita ja ottaa kantaa näyttävät lisääntyneen, samoin itsenäinen asennoituminen.

— Toki tällaisessa kurinalaisessa, autoritaarisessa järjestelmässä nuoren miehen eteen saattaa tulla asioita, jotka ovat vapaan elämän vastakohtia. Myös puolustusvoimat itse on kiinnittänyt tähän huomiota. Meillä on vuodesta 1971 lähtien ollut varusmiestoimikuntia, jotka muodostavat eräänlaisen varusmiesten osallistumisjärjestelmän. Aktiivisimmat varusmiehet pyrkivätkin vaikuttamaan oloihinsa tätä kautta. Viime vuonna varusmiestoimikunnat teki-

vät yli 1 400 käsiteltäviä aloitetta, joista kolme neljännestä hyväksyttiin ja 10 prosentin osalta käsittely on kesken.

— Puolet varusmiehistä selviytyy palvelusajastaan kohtuullisen hyvin ja toisella puolikkaalla on sitten enemmän tai vähemmän ongelmia. Suurin piirtein 30 prosenttia varusmiehistä on erilaisten ulkopuolisten ammattiauttajien tuen tarpeessa. Kun ajatellaan yhteiskunnan monimutkaisuutta tänä päivänä, niin kyllä nuori usein kohtaa asioita, jotka saattavat tuntua hyvinkin ylivoimaisilta. Pääesikunnan lääkintöosasto onkin vakavasti kehittämässä mielenterveystyötä varusmiespalveluksessa olevien keskuudessa. Nuorilla on ilmeisesti keskimääräistä enemmän mielenterveysongelmia kuin aikaisemmin.

Tai niitä tunnistetaan paremmin kuin aikaisemmin.

— Saattaa niin olla. Kuitenkin us-

kallan sanoa, että suomalainen nuori mies on varusmiespalvelukseen tullessaan sekä henkisiltä että fyysisiltä edellytyksiltään valmiimpi kuin joskus vuosikymmeniä sitten.

Tukimuotoja ei aina käytetä

— Yhtenä sosiaalisten ongelmien lähteenä varusmiehillä on se, että nuoret aloittavat entistä aikaisemmin itsenäisen elämän, muuttavat pois kotoa, perustavat perheen, hankkivat lapsen. Tämä aiheuttaa kustannuksia, eräänlaisia itsenäistymiskustannuksia.

Käy siis niin, että siviilielämään liittyvät tekijät saattavat varusmiespalveluksen aikana kärjistyä pahoiksikin ongelmiksi.

— Kyllä näin voi sanoa. Sosiaalialan tiedottamisessa olemme pyrkineet siihen, että nuoret panisivat asiotaan kuntoon jo ennen palvelukseen tuloa, koska varuskunnasta käsin niiden hoitaminen on vaikeampaa.

— Varusmiesaikaa ajatellen on olemassa tukimuotoja, kuten sotilasavustus tai maatalousyrittäjän sijaisapujärjestelmä, mutta epäilen, käytävätkö kaikki näihin tukimuotoihin oikeutetut niitä hyväkseen.

Mistä tämä johtuu?

— Siinä on ehkä passiivisuutta, jonka yhtenä syynä on lannistuminen monien ongelmien edessä, sekä myös välinpitämättömyyttä ja tiedon puutetta.

Myös siviiliyhteiskunnan palveluita tarvitaan

Mihin varusmiesten sosiaalisen aseman parantamisessa pitäisi painoa tästä eteenpäin?

— Yksi ongelma on siinä, ettei sosiaalilainsäädäntöä tehtäessä ole riittävästi ajateltu sitä, että varusmiespalveluksen aiheuttama elämäntilanne luo entistä enemmän tarpeita myös tavanomaisten siviiliyhteiskunnan palvelujen käyttöön varusmiesaikana.

— Sitten on eräitä erityisryhmiä, kuten ulkomailta varusmiespalvelukseen tulevat, joiden aseman korjaaminen vaatii erillistoimia.

— Tietysti toivoisimme, että varusmiesten päivärahat ja ilmaiset matkat saataisiin tasolle, jota parlamen-

taarinen puolustuskomitea on esittänyt. Se helpottaisi jonkin verran taloudellisia ongelmia.

— Meillä ei ole tehty tutkimusta siitä, kuinka paljon varusmies joutuu palvelusaikanaan käyttämään omaa rahaa, mutta arvioni mukaan summa on 600—700 markkaa kuukaudessa. Kun kysymys on lain määräämän velvollisuuden suorittamisesta, ei siitä saisi asevelvolliselle tai hänen omaisilleen aiheutua kohtuutonta taloudellista tai muuta haittaa.

— Varusmiehen elämäntilanne voidaan ottaa huomioon myös palveluspaikkaa tai palvelukseen astumisen ajankohtaa määrättäessä. Hallintomenettelylain hengessä sotilasviranomaisten on päätöstä tehdessään otettava huomioon yksilön tarpeet. Näitä keinoja käyttämällä voitaisiin voittaa myös reservin kertausharjoituksiin käsketyille aiheutuvia ongelmia.

Ei vain rahalla

Sosiaaliturva-lehdessä sosiaalialan ammattilainen, joka on äskettäin ollut varusmiespalveluksessa, esittää kritiikkiä puolustusvoimien sosiaalityötä kohtaan. Hän korostaa sitä, että sosiaalityön lähtökohtana on yksilön elämäntilanteen ottaminen kokonaisuutena huomioon, ja katsoo, että puolustusvoimien sosiaalitoimen osuus yksittäisen varusmiehen elämässä rajoittuu kuitenkin lähinnä taloudellisten resurssien ylläpitoon.

Mitä sanot tästä kritiikistä?

— Olen keskustellut kritiikin esittäjän kanssa, ja hän on ollut valmis osittain tarkistamaan näkemyksiään. Mutta hän on oikeassa kiinnittäessään oman kokemuksensa perusteella huomiota kaikkein tärkeimpään seikkaan, siihen, että kysymys on ihmisestä ja että ihmisen elämäntilanne on nähtävä kokonaisuutena.

— Pelkällä rahalla, päivärahalla korottamalla tai ilmaismatkoja lisäämällä, varusmiesten sosiaaliskysymyksiä ei hoideta. Yhteistyö eri viranomaisten kesken on yhä tärkeämpää. Olemme tyytyväisiä siihen, että meillä on eri viranomaisten kanssa jatkuvasti tiivistä kanssakäymistä.

Päihteet eivät vakava ongelma

Ihmisellä on erilaisia keinoja yrit-

tää paeta asioita, jotka painavat. Yksi sellainen on päihteet. Millaisia havaintoja tai tutkimuksia on varusmiesten päihteiden käytöstä, ei vain alkoholin, vaan myös huumeiden ja lääkkeiden käytöstä?

— Muihin pohjoismaihin verrattuna huumeiden käyttö ei meillä ole yhtä vakava ongelma, mutta liialliseen tyytyväisyyteen emme mielestäni saa kuitenkaan tuudittautua.

— Kymmenisen vuotta sitten tehdystä tutkimuksesta voi tehdä sen johtopäätöksen, että varusmiesaikana päihteiden käyttö jonkin verran vakiintuu. Mitään suoranaista havaintoa siitä, että käyttö ratkaisevasti ja pysyvästi lisääntyisi, ei ole olemassa.

— Palvelusaikana käytetään kylläkin suhteellisesti enemmän rahaa alkoholin ostamiseen kuin siviilissä, mutta rahaakin on kokonaisuutena vähemmän käytettävissä.

Teillä on varmaan paikallisella tasolla mahdollisuuksia yhteistyöhön A-klinikoiden kanssa, jos tällaista apua tarvitaan?

— Niissä joukko-osastoissa, joissa meillä on sosiaalikuraattori, on päihdeongelmien kanssa painiskelevaa nuorta helpompi tukea ja ohjata saamaan apua. Ja tietysti myös joukko-osastojen lääkäreillä on valmiudet tähän työhön.

— Meillä on sosiaalikuraattori vasta Uudenmaan prikaatissa, joka on ruotsinkielinen joukko-osasto Tammisaaressa, Panssariprikaatissa Parolassa, Kainuun prikaatissa Kajaanisissa ja Jääkäriprikaatissa Sodankylässä sekä lisäksi sosiaalihoitaja keskusotilassairaalassa. Siinä vaiheessa, kun kaikissa suurehkoissa joukko-osastoissa on sosiaalikuraattorit, yhteistyöedellytykset kuntien sosiaali- ja terveystyöviranomaisten kanssa paranevat.

Majuri Heimo Hakalan mielestä puolustusvoimien henkilöstöllä on vain rajalliset mahdollisuudet oppia 8 tai 11 kuukaudessa tuntemaan varusmiesten kaikkia tarpeita. Varusmiesten ja heidän omaistensa tarpeet voidaan parhaiten ottaa huomioon kehitettäessä kaikille kansalaisille tarkoitettuja palveluja. Tämä on hänen mielestään myös taloudellisesti ja asiantuntemusta ajatellen järkevintä.

Jorma Hentilä